

Akbaş Cephaneliği Baskını

Mondros Mütarekesi (30 Ekim 1918) ile Osmanlı Devleti'nin orduları terhis edildi. Silah ve cephanesine el konuldu. Yunan Ordusu da 15 Mayıs 1919'dan sonra işgal ettiği yerlerde silah ve cephaneye el koydu. İşgalci Yunan Ordusu ile mücadele için kurulan **Kuva-yı Milliye**, silah ve cephane sıkıntısı çekiyordu. Bu teşkilata katılanların her birine silah bulunamıyor, cephanenin idareli kullanılması isteniyordu. Birçok yerdeki silah deposu da müttefiklerin kontrolünde idi. Bu depolardan biri Gelibolu Yarımadası'nda Akbaş Mevkiisinde idi. Akbaş deposunda 8.000 tüfek, 40 mitralyöz, 20.000 sandık cephane ve askerî malzeme bulunuyordu. Depo bir Fransız birliğinin korumasında idi. Bu arada depodaki silahların Çarlık Rusya'sında çıkan Bolşevik İhtilali'ne karşı savaşıyor birliklere gönderileceği haberleri İstanbul basınında çıktı. Bu haberler Balıkesir'de toplantı hâlinde bulunan Kongrenin dikkatini çekmişti. İngilizlerin Kongreye karşı isyana teşvik ettiği ve İstanbul Hükûmeti'nin yönlendirdiği **Anzavur**; Susurluk, Gönen ve Manyas bölgesinde Kuva-yı Milliye'ye karşı isyan hâlinde idi. Susurluk civarında Kuva-yı Milliye'ye ait 7 arabalık silah ve cephaneyi de yağmalamıştı. Üstelik Balıkesir'i basıp Kongreyi de dağıtmayı planlıyordu. Son günlerde hem Yunan Ordusu'nun ilerleyişi hem de Anzavur tehlikesinin artışı yüzünden silaha büyük ihtiyaç duyuluyordu. Zira Kuva-yı Milliye'ye katılmalar artmıştı. İşte bu yüzden Akbaş Cephaneliği'ne bir baskın yapıp buradaki silah ve cephanenin Balıkesir Kongresi'ne bağlı Kuva-yı Milliye emrine verilmesi konusu gündeme geldi. Balıkesir Heyet-i Merkeziyesi, baskın görevini bölgedeki kazalarda kaymakamlıklarda bulunmuş olan Köprülülü Hamdi Bey'e verdi. Hamdi Bey bu sırada Biga ve havalisi Kuva-yı Milliye Umum Kumandanı idi. Anzavur ile mücadele etmekte olan Dramalı Rıza Bey de ona yardımla görevlendirildi. Rıza Bey gizlice Gelibolu Yarımadası'na geçip baskın için her türlü araştırmayı yaptı. Biga'da bulunan Hamdi Bey'e cephanelik hakkında bilgiler getirdi. İngiliz istihbarat elemanları etrafta dolaştıkları için faaliyetler gizli yürütülüyordu. Durumdan 61. Fırka Kumandanı ve Kuva-yı Milliye teşkilatının kurucularından Kâzım Özalp de haberdar edildi. Baskından sonra silah ve cephanenin Anadolu sahiline taşınması için Bolayır motoru ile sandallar temin edildi. Sahilde Umurbey kaymakamı da yardımcı oluyordu. Malzemenin Balıkesir'e nakledilmesi için de tedbirler alınıyordu. Nihayet 26-27 Ocak 1920 gecesi Lâpseki, Çardak ve Umurbey iskelelerindeki sandallar Bolayır motoruna bağlanarak Hamdi Bey'in emrinde hareket edildi. Daha önce Akbaş'a geçmiş bulunan Dramalı Rıza ve Kuva-yı Milliyeciler Fransız karargâhını basmış bulunuyordu (26-27 Ocak 1920). Depolardan sahile indirilen silah ve cephane köylülerin de yardımı ile sandallara yüklenmişti. 6 Fransız subay ve eri de Lâpseki'ye geçirildi. Baskın işi büyük bir başarı ile gerçekleşmişti. Silahlar en yakın sırtların gerisine nakledildi. Olaydan hemen sonra bir Fransız harp gemisi gelip limandaki Bolayır motorunu batırmıştır. İngilizler ise Gelibolu mutasarrıfını, belediye başkanını ve bütün devlet memurlarını tevkif edip Çanakkale Askerî Hapishanesi'ne koydular. Hem Gelibolu Yarımadası'na hem Anadolu yakasında karaya asker çıkardılar. Deniz devriyelerini artırdılar. En kötüsü Anzavur'u silahların peşine gönderdiler. İngiliz General Milne baskını düzenleyenleri "bedhah" olarak vasıflandırdı. Harbiye Nazırı Vekili Ethem de aynı sıfatı yakıştırıp, Osmanlı Devleti'ne ait Maçka Silahhanesi'nin İngiliz ve Fransız birliklerinin korumasında olduğunu hatırlatmıştır.

İngilizler, Akbaş olayına çok içerleyip katı bir tutum içine girdiler. Bandırma'ya asker çıkardılar. Bir İngiliz yüzbaşı soruşturma açtı. Akbaş'ta kalan silah ve cephaneyi yerli Rumlara dağıttılar. Kaçırılan silahların bulunması için İstanbul Hükûmeti'ne baskıya başladılar. İngiliz ve Fransız kuvvetleri bölgede terör estirdiler. Jandarmalara işkence yaptılar. Bütün endişeleri silahların Yunan Ordusu'na karşı kullanılmasıydı. Zira Balıkesir askerlik şubesi vasıtasıyla 500 genç toplanmıştı. Bunlara, 14. Kolordu Komutanlığı tarafından harbe hazırlık eğitimi yaptırılıyordu. Akbaş Cephaneliği

Baskını bütün yurttta duyulmuş, halkta büyük bir heyecan ve sevince sebep olmuştu. Miralay Kâzım Bey durumu, Balıkesir Kongresi ve Kuva-yı Milliye adına 28 Ocak'ta **Mustafa Kemal**'e bildirmişti. Mustafa Kemal 29 Ocak'ta Köprülülü Hamdi Bey'i tebrik eden bir telgraf gönderdi. Aynı gün bir tamim yayımlayarak bu geçişin "Türklerin Anadolu sahillerinden Rumeli'ye ilk geçişlerine benzer bir cesaret ve fedakârlık örneği" olduğunu ifade etmiştir. İngilizler Akbaş Cephaneliği Baskını'nı Avrupa kamuoyunda "Türkler silahlanıyor, bütün Hristiyanları öldürecekler." propagandasına dönüştürmüştür. İngilizlerin Bandırma'ya asker çıkartmaları Balıkesir Kongresi tarafından bir muhtıra ile protesto edildi. Ayrıca Yunan Ordusu Anadolu'yu terk etmedikçe silahların iadesinin mümkün olamayacağı da ilan edildi. Bu arada müttefik devletlerin temsilcileri İstanbul Hükûmeti'ne bir ultiatom vererek Harbiye Nazırı **Cemal Paşa** ile Erkân-ı Harbiye-i Umumiye Reisi Cevat Paşa'nın azillerini istediler. Bunda başarılı oldular. Silah ve cephanenin iadesini sağlayamayan İngilizler Anzavur'a olan desteği artırdılar. Çeşitli vaatler ve dinî telkinlerle cahil köylüler Anzavur'un yanında yer aldılar. Bölgede diğer bir asi olan Gâvur İmam da Anzavur'a tabi oldu. Sayıları birkaç bine ulaştı. Hamdi Bey ve Dramalı Rıza Bey silahları bir an evvel Balıkesir'e ulaştırmak istiyorlardı. Bu arada **Kâzım Özalp**'in gönderdiği kuvvet geç de olsa yola çıkmıştı. Ancak Anzavur'un adamları Köprülülü Hamdi Bey'i pusuya düşürerek şehit ettiler. İngilizler bundan dolayı asileri 5.000 İngiliz altını ile taltif ettiler. Akbaş'tan getirilen silah ve cephaneye Yenice Köy'de Dramalı Rıza Bey tarafından muhafaza ediliyordu. Balıkesir'den ve Edremit'ten gelecek kuvvetler bekleniyordu. Asiler bir ihbar üzerine köyü kuşattılar. Rıza Bey'in yanında 40 kişilik bir kuvvet bulunuyordu. Asiler ise çok kalabalıktı. Yola çıkan kuvvetlerin kısa zamanda buraya ulaşması mümkün değildi. Silah ve cephanenin Anzavur'un eline geçmesi felaket olabilirdi. Şu halde Rıza Bey'in önünde iki şık vardı. Ya çarpışa çarpışa eriyip malzemeyi hainlere kaptırmak veya imha etmek. O ikinci şıkkı tercih etti. Silah ve cephaneye dinamitlenerek havaya uçuruldu (21 Şubat 1920). Büyük fedakârlıklarla Akbaş'tan kaçırılan silah ve cephanenin Balıkesir'e sevki bir türlü mümkün olamamıştır. İngilizlerin silahların peşine düşmesi, vatan savunması için savaşılan Kuva-yı Milliye teşkilatını silahsız bırakmıştı. Teşkilat sukutuhayale uğramakla beraber bu olay önemli bir yıkım olmadı. Bundan sonra Anzavur ile İngiliz ve Yunan iş birliği artmıştır. Akbaş Baskını Kuva-yı Milliye'ye olumlu bakan **Sadrazam Ali Rıza Paşa** kabinesinin sonu olmuştur (3 Mart 1920). İngilizlerin etkisi burada da görülmüş, sadarete Salih Paşa, hemen akabinde **Damat Ferit** getirilmiştir (5 Nisan 1920). İngilizlerin Kuva-yı Milliye'yi zayıf düşürüp Yunan yayılmasını kolaylaştırmak planı, geçici olarak başarılı olmuştur.

Mücteba İLGÜREL

KAYNAKÇA

ATATÜRK, Kemal, **Nutuk**, Cilt 3.

İLGÜREL, Mücteba, "Akbaş Cephaneliği Baskını", **Tarih Dergisi**, S 33, İstanbul 1982, s.271-282.

İLGÜREL, Mücteba, **Millî Mücadele'de Balıkesir Kongreleri**, Ankara 1999.

KOZANOĞLU, Zeynel, **Hamdi Bey ve Akbaş Baskını**, Ankara 1970.

ÖZALP, Kâzım, **Millî Mücadele 1919-1920**, Cilt 1, türlü yerler.

SOFUOĞLU, Adnan, "Akbaş Baskını (Olayı) ve Yankıları", **Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi**, S 26, Ankara 1993, s.417-442.

SU, Kâmil, **Köprülülü Hamdi Bey ve Akbaş Olayı**, Ankara 1984.

Türk İstiklal Harbi, Cilt 7, İdarî faaliyetler, s.71-72.

Bağlantılar [kaynağı değiştir]

- **Kuvâ-yı Millîye**

21/11/2024 tarihinde <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/akbas-cephaneligi-baskini/?pdf=3881> adresinden erişilmiştir